

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

J. Kako pa se deli to gorovje?

O. Deli se:

a. Na severo-vzhod je sterma logaška planote, katero obrobjuje teržaska železnica, ljubljanski verh 2168', cirkniška planota se spušča z dvojno versto v glasovito dolino enacega imena; tú ima Bločak nad Studencem 3283', vas Slemje 2485', vas Obloke 2114'; na ložki planoti (ki je še viša) ima Slivnica 3523', Javornik 4006'.

b. Na severji je rakitniška planota, od logaške jo loči globoka struga borovnišice in od mokriške pa Ižica, sterma kljukasti Krim, viden daleč od ravnine, je 3498' visok, vasi Planinica in Rakitna imate 2520' pa 1741' visokosti. V turjaških gorah, ktere deli globoki žleb potoka Borovnišice na dve gozdnati planoti polni jam, spenja se Mokrec do 3337', cerkev sv. Primoža do 2661', grad Turjak sam pa do 1706', nadmorske visokosti.

c. Ribniška planota, ktera opasuje na zahod ribniško dolino in ložke čez 2 milji dolge dole. Ta planota je na sever mnogoverstno pretergana. Ostri verh ima 3552' visokosti; na vzhod pa opasuje ribniško dolino Mala gora ali lipovško berdo. Verhovček ima tú 2802', na južnem (nad Kovlerji) 3016', na Črnem verhu 3032', sv. Ana 3045' visokosti.

d. Za lipovskim berdom leži vstřicema 1½ dolga in rodovita dobrepoljska kotlina, nad katero se razprostira na vzhod prostrana (1½ milje široka in 2 dolga), da si primeroma samo 1400' visoka; povsod obdelana tisovska planota, stojč s stermimi stenami nad dolino zgornje Kerke. Naj višji kraj tega predela, verh Mačkovec nad zgornjo Kerko, ima 2238'. Dobrepolje odpira se proti Turjaku po poprečni dolini Rašice, v kateri stojč Ponikve 1508' in ponor Rašice vode 1389'.

e. Kočevsko polje ali kotlovino obrobjuje na vzhod 3 milje dolgo in primeroma 1 miljo široko višavje Roga (Hornwald). Naj višji kraj, gozdnati Rog na sredi, ima 3578'.

f. Nad Kočevjem vzdiguje se na zahod planota kočevska, ktera se derži na severji ribniške. (Sedlo med Slovensko vasjo in Gerčarico je 2691' visoko.)

g. Zopet proti zahodu je suho polje goteniško, ktero loči goteniško berdo od druge više pa ravno tako suhe in ve-

like kotline travske (Trava 9411'); nad poslednjo pa se začnejo zahodno skalnate stene ložke planote (Snežnik 4006').

h. Obe te kotlini s kočevsko vred vzdigujete se polagoma proti jugu k reki Kolpi. Banjaloka 1826'. Izvor Čubranke je 1720' visoko. Kolpa teče pri Srobotniku 817', pri Dolu pod Poljano 685' nad morjem.

III. Notranjsko je pravi kraški svet; obsega pa 24□milj. Lega teh gorá derži na jugo-vzhod proti jugo-zahodu. Po novem na vzhod deržečem povzdigu, ki je tedaj poprejšno mer ali pot križal, nastale so valovite gube in podolžne do tedaj pravilne doline, ter so bile spremenjene v kotline, rupe, na viših planotah so se pa vderla pogosto korita ali kadunjaste doline različne globokosti in podobe. Na podnožji teh gorá nahajajo se povsod verstama doline, deržeče na jugo-vzhod, ki jih opasujejo na eni ali na obeh podolžnih straneh skalnati in stermi herbti iz numulitnih apnencev, kakor jih tudi navprek zapirajo. Poznejši, navpik deržeči potresi, napravili so one mnoge livkaste, globoke jame (brezna), ki so polne starših in mlajših naplavin in se tako vidijo v starih planotah in dolinah po vsem Krasu, zlasti pa po Dolenskem. Ti potresi so tudi zveksali in pmnožili stare predore špilje, preduhe prehode in jame, ki so pravo čudo teh krajev. Ker so skale po verhih in herbti razpadale in se je gozd izsekal, so postale te gore tako kamenite in grobljaste; tam, kjer skladi na dan stopajo, se vidijo po vzhodnem naklonu ostre skrivljene prisecline; na vzhodni in jugo-zahodni strani se pa razgrinja ogromno skalovje, grobljevina in razmet, razsejano tudi po spodnjih planotah in celó po dolinah, tako da je v enih krajih viditi kakor puščava, kjer je malo rodovitnih tla. Omenjene lastnosti teh gorskih tla so tudi krive temu, da so planote in tudi nekatere doline sploh suhe in da je toliko jamskih potočkov, jezer in vrečev. Samo tam, kjer stopajo na dan apnenci v stiku s peščenci in laporji in sicer v pravilni legi, deržeči na zahod privirajo v kadunjah in dolinah studenci po kladih peščencev na beli dan. Tako se izcejjajo celi predzemeljski potočki, cele reke v zaperte doline, kjer nemogoč odtekat iz njih ali napravljajo občasna jezera ali pa se zopet izgubljaajo v nove prepade med peščenci, in povračajo se v drugi ali tretji dolini deržeči v eno mer na dan in po dolgem blojenji združijo se z večimi rekami, ali pa zginejo za vselej v podzemnih luknjah.

Razpada pa Notranjsko po posebnosti tal na več predelov :

1. Ložka, cirkniška in planinska dolina (planinski logi) ločijo kraško tvorbo od jurske in triasne v Suhi Krajini.

a) Najjužniša, ložka dolina. Potok Oberh, izvira iz jam 1838' in izgublja se v ponikve 1723' jo preteka.

b) Za poprečnim čez 3457' vis. berdom razprostira se na zahod cirkniška dolina s slavnim cirkniškim jezerom; toda močvirna je; vse naselbine so na višem nje robu. Preteka jo z nekoliko pritoki potok Oberh, ki se na severo-zahod v malem pa globokem dolu Št. kocijanskem (Št. Kocijan 1314') pod imenom Rakek zopet prikazuje in po večkrat izgublja.

2. Planinska dolina, ktero preteka reka Unec, ločena je od cirkniške po pogričji; sama pa je obdelana in logata. Na severji jo zopet pogričje, srednje visokosti 1450', zapira; tu je prehod za ljubljansko cesto in železnico; na severni strani tega pogričja so polhovgraški hribi po ozki soteski od ljubljanskega verha. Vzhodni kraj te planote podeljuje dolinama, ložki in cirkniški, velikolepno podobo; na zahod se pa vidijo sivkaste in slemenite rebri in goli verhunci viših verhov v kraških planotah.

J. Velikrat sem že slišal od Krasa in od njegovih pustih gorá; razložite mi, prosim, kateri kraji spadajo prav za prav h Krasu?

O. Kraške planote začenjajo se na severo-zahodu z goro Hrušico. Ta gora je med Logatcem in Vipavo. Na sever jo loči viša dolina Bele od idrijskih gorá, na severo-vzhodu razgrinja se pogričje postonjsko; na jug se pa spušča v doljno kotlino rek Nanosice in Pivke. Nanos je 4323' visok, na sami Hrušici ima Pile 2346' visokosti. Za postonjskim pogričjem vzdigajo se zopet griči primeroma 2500' in ti se imenujejo Pivka, ktera se razprostira 2 milji na široko in 4½ milje na dolgo proti jugo-vzhodu zavzema 6□ milj in dosega v skupku nad cirkniškim jezerom 4006' visokosti.

Nad južnimi koriti in ravninami pivške planote vzdiguje se na samih deželnih mejah do 1500—2500' ozirne visokosti sicer malo (samo 2½ milje obsegajoče) toda daleč vidno pogorje ložkega Snežnika. Tudi to pogorje je prav za prav koritna prim. 3000' visoka planota; tu goli, tam travnoti stog pravega Snežnika ima 5682' visokosti.

V krilu ložkega Snežnika začenja se dolina deržeča od juga proti severju; derži pa poleg cele pivške planote, in se razgrinja široko pod samim Nanosom; imenuje se dolina po svoji glavni vodi ponikvarici Pivka (pivška dolina). Dolga je 5 ur, široka nad Postojno samo $\frac{1}{2}$ ure, niže pod Postojno, kjer se združi potok Nanosica z reko Pivko, pa tudi $1\frac{1}{2}$ ure. Med Zagorjem in Radovo-vasjo je dolina samo nekoliko sežnjev široka, in po tej soteski je tudi prehod iz više koritaste doline v pravo Pivko. Do Radohove vasi je Pivka suha in pusta; od ondudaj versté se pa lepi logi z rodovitnimi njivami in iz med njih molé tu pa tam obrastle kepe in gole apnenéne skale, med katerimi nosi ta ali una lepo cerkvico ali kapelico. Dolinski žleb je primeroma 1600' visok in najvišji mesti v nji na vzhodu Postojna, Razderto na zahodu imate samo 1759 pa 1791' visokosti. Izvir reke Pivke pod Ternom 1646' in nje izliv v jamo postojnsko dela to dolino posebno glasovito.

J. Kje pa je vipavska dolina, od koder pridejo tako zgodaj česnje in drugo sadje?

O. Sedlo pri Razdertem (1791') deli Pivko od doline reke Vipave. Ta globoka dolina, št. Vid 490', Vipava ali Ipava 239' je na svojem gorenjem kraju po pravem pogričje, a še le nad Ipavo začenjajo tolsta alluvialna tla, ki delajo, da je pod milim skoro italiskim nebom ta dolina najblaži kraj na Kranjskem. Na vzhodu obdajajo to dolino sterne stene Nanosa in Hrušice, na zahodu pa herbtí, ki zasegajo tudi navznoter v dolino 1000–1200' ter zakrivajo zadnje strani teržaškega Krasa; to podeljuje tej dolini neko posebno prirodno ljubkost in mičnost.

(Dalje prih.)

Stari in mladi Slovenec.

Krêvati.

O. Quiescere, habitare.

S. Nsl. okrêmati convalescere, pišete cf. kremy-ene; navadno se čuje o k r e v a t i, bulg. krevam se surgo, čes. okřatíá-vati refici. Pa ne nam. okrepvati, kakor okrepniti, okreniti indurescere, skrepeniti rigere, krêpü stsl. firmus, fortis, proprie rigidus, durus.